

A nyugati magyar emigráció szellemi organizátora

Borbándi Gyulától búcsúzva elsősorban ez juthat eszünkbe róla. Alighanem fáradhatatlansága, áttekintő képessége és a jó ügyek szolgálatában legendás alázata rendelte őt erre a tiszteletre méltó élethivatásra.

Emberré és magyarrá nevelő élményvilága, iskolája Trianon volt.

Szüleit a Szepes megyei Gölnicbányáról telepítették ki a csehszlovák hatóságok. Bácskába kerültek, de innen meg a szerb hatóságok utasították őket tovább. Így kerültek Budapestre. A Kölcsey Gimnáziumban a kiváló minősítésű érettségi vizsgáján a vizsgabizottság elnöke Sík Sándor piarista tanár, irodalomtörténész és országos hírvű költő volt. Középiskolás éveire visszagondolva fontosnak tartja megemlíteni: „A harmadik osztálytól kezdve gyakran ministráltam. A miseszövegeket könyv nélkül tudtam.” Közéleti kötődéseit megerősítette, hogy a „Regnum Marianum” cserkészcsapatához tartozott, és tájékozottá vált az egyházi rendezvények mellett a világi és politikai eseményekben is. Mint öregcserkész vett részt az 1938. évi világeseményen, a Magyarországon rendezett 34. Eucharisztikus Kongresszus szervezésében, a rendezvények biztosításában és a zarándokok ellátásában.

Politikai iskolája a Nemzeti Parasztpárt, egyik tanítómestere Kovács Imre volt. Megpróbáltatása pedig a kényszerű emigráció 1949-ben. Hűségének próbája az emigrációban töltött első évek: alkalmazkodni az új környezethez, megteremteni az élet, a hasznos munka feltételeit, és közben a száműzetés tudatában, lélekben mindig otthon maradni. Az itthoni politikai iskola hasznosult az ottoni magatartásában és tevékenységében. A megpróbáltatást kiállta. A hűségpróbán jelesre vizsgázott. Életműve és ő maga is ez által lehetett egyik legszebb példája a magyar ember helytállásának, magyarként való példaadó megmaradásának a nemzeti emigrációban.

Élete 1951-től rendeződött, amikortól – Gyulai Ernő néven – a Szabad Európa Rádió munkatársa lett, ahol 34 évig dolgozott. Az, hogy milyen pontosan jelölte ki a maga életére szóló feladatát, leginkább az bizonyítja, hogy a gazdag

LEZSÁK SÁNDOR (1949) író, költő, tanár. Az országgyűlés alelnöke.

életmű lényegében minden részlete két nagy téma köré szerveződik. A népi írók, a magyar népi mozgalom az egyik. A másik a magyar emigráció 1945 utáni története. Ez a tudatosság és pontosság jellemzi őt írásaiban, tanulmányai-ban is, valamint a gondosság, az önfegyelem a fogalmazásban és a szerkesztésben. Ez jellemzi önmaga életprogramjának és helyének pontos kijelölésében eszméinek és alkatának megfelelően.

Az emigráció körülményei között könnyen szétforgácsolódhat az élet még a vitathatatlan tehetség ellenére is. Borbándi Gyulával ez nem történt, nem tör-ténhetett meg. Éppen ellenkezőleg. Két nagy monografikus műve, *A magyar népi mozgalom* és *A magyar emigráció életrajza, 1945–1985* csakúgy, mint a *Nyugati ma-gyar irodalmi lexikon és bibliográfia*, amely annak idején a *Hitel* című folyóirat ki-adásában látott napvilágot, reprezentáns bizonyítékai az összetartott, fegyvel-mezett és célratörő személyiség következetes feladatvállalásának.

A szellemi organizátor szerep az előbbiekből is kitetszik, de teljességgel ak-kor mutatkozik meg, amikor 1958-tól az *Új Látóhatár*, a legszínvonalasabb nyu-gati magyar havilapot szerkeszti. Bátran mondhatjuk, hogy a kortárs magyar emigráció, a nyugati magyar irodalmi élet gyakorlatilag minden szereplőjével kapcsolatban áll, a negyvenöt után emigrált idősebb és az ötvenhatosok fiata-labb nemzedékével egyaránt. A Münchener Magyar Intézetben elhelyezett ha-talmas gyűjteménye s abban elsősorban több ezerre tehető levelezése tanúsít-hatja azt a gazdag és széles körű kapcsolatrendszert, amelyet ő épített nemcsak nyugati emigráns írókkal, de a hazai és a Kárpát-medence más tájain élő ma-gyarokkal is. Annak köszönhető ez, hogy kivívta minden gondolkodó, minden valamire való magyar író megbecsülését, munkássága és törekvései iránti tisz-teletét, csaknem függetlenül irodalmi irányzatoktól és politikai hovatartozástól.

Borbándi Gyula kötelességtudó és a kötelességeit teljesítő ember volt, akinek kötelességtudata belülről, személyiségéből indult, onnan érlelődött alkotó életté, és ő maga határozta meg tudatosan a kötelessége teljesítésének tárgyát és irá-nyát. Eközben hűséges maradt mindvégig kora ifjúságának eszméihez és eszmé-nyeihez, az írókhoz, akiket nagyra tartott, és az irodalomhoz, melyről úgy gon-dolkodott, hogy az a magyar megmaradásnak örökös szolgálója, amint az volt maga is élete végéig, töretlenül.

Egész életében példaképe, vezércsillaga Németh László volt. Borbándi Gyula szívesen idézte Németh László máig időszerű intelmét, miszerint: „Mennél mé-lyebben vagyok magyar, annál igazabban vagyok ember. A legfranciább fran-ciák, a legnémetebb németek, a legoroszabb oroszok voltak azok, akik az egész emberiségnek is mondtak valamit.” Borbándi Gyula ehhez a gondolathoz fűz-te hozzá 1991-ben: „Ma is időszerű ez a megállapítás, hiszen ma is vannak, akik azt vélik, hogy mennél jobban takargatják és homályosítják el a magyarságukat, annál valódibb és igazibb európaiakká válnak. Az ilyenek sem igazán magyarok, sem igazán európaiak. Maradandót az emberiségnek is csak a hiteles magyar szellemek nyújtottak, az Adyok, Bartókok, Kodályok, Bibók, Illyések, Némethek, Máraiak, a magyarságukat a halálukig az idegenben is megőrző nagy tudósok

és nem azok a túlbuzgó neofiták, akik azzal akartak külföldi érdemeket és előnyöket szerezni, hogy ... hazájukat, nemzetüket elmaradottnak, kulturálatlannak, előítéletektől mérgezettnek, békebontónak tüntetik fel...”

A búcsú órájában sem tudok elszakadni az életrsorsomat is formáló személyes élményektől.

1978 decemberében Molnár József nyomdájában éjszakáztam Münchenben. Szívdobogása volt a tiltott könyveknek, folyóiratoknak. Itt készült a legendás csempészárú, az Új Látóhatár című folyóirat. Amikor magamra hagytak, kaptam az egyikhez, a másikhoz, nem tudtam betelni velük. Az idő szorításában próbáltam fölfedezni, megismerni a tőlünk akkor szigorúan elzárt világot. Reggel Borbándi Gyula és Molnár József könyvek és folyóiratok között talált.

- Nem sokat aludtál - nézett Borbándi a sezlontra.

- Itt nem is lehet - mondtam.

Aztán 1984-ben feleségemmel, Gabikával a Szabad Európa Rádió épületének szomszédságában, az Angol Parkban, kis kávézóban ültünk Borbándi Gyulával. Politikai bibliát kaptam tőle, a Püski kiadónál megjelent *A magyar népi mozgalom* című tanulmánykötetét.

Három esztendő múlva, 1987 nyarán lakiteleki házunk kertkapuján csengettek. A váratlan vendég Borbándi Gyula volt. Szaladtam hátra, a veteményesbe Gabikához.

- Itt van a Szabad Európa, a kapuban áll. Zárd be a kuvaszt, nehogy megkapja.

- Ki van itt, mi történt? - néz rám, arcomat kutatva Gabika.

- A Szabad Európa. Borbándi Gyula. - Azt csak magamban dűnnyögtem, hogy mennyire szabad az Európa, azt nem tudom. De hogy Borbándi Gyula átjöhett a határon, az már jelent valamit.

Igen, akkor már bennünk dolgozott a politikai cselekvést, változást sürgető és szervező igény, de a történelmi leckék miatt az is érlelődött, hogy csak a magunk erejében bízhatunk, s hogy az a rádióállomás ott, Münchenben mennyire szabad, az már nem is volt kérdés számunkra. Borbándi Gyula 1987-es látlete az európai és a magyar valóságról számomra józanító volt. Derű és nyugalom ragyogott az arcán, látogatása biztonságot adott.

Két hónap múlva, szeptember végén kertünkben volt az első lakiteleki találkozó, tanácskozás a magyarság esélyeiről, ahol lélekben, gondolataival Borbándi Gyula is köztünk ült az esőverte sátorban.

Most búcsúzom Tőled, kedves Borbándi Gyula!

Kilengésektől mentes, gazdag életutad arra is példázat, hogy tanulmányaink, napi munkánk mellett is mennyire fontos az emberi közösség szolgálata akár ministránsként, akár honvédő katonaként, akár közíróként, szerkesztőként vagy tudós előadóként. Talán ez a közjót szolgáló, életművével elégedett, hosszú emberi élet titka.

Búcsúzom Tőled, kedves Gyula, búcsúzom a magyar Országgyűlés nevében, amelyik kétharmados felhatalmazással új Alkotmányt, Alaptörvényt adott

nemzetünknek. Ennek a rendszerváltó folyamatnak Te is részese voltál, és életműveddel útjelző maradsz a közeli és távolabbi jövőben is. Köszönjük Neked.

Búcsúzom Lakitelek nevében. A Bethlen Gábor Alapítványtól kezdve a Népfőiskolán át a Mindszenty Társaságig hatalmas szellemi áramkör ez, amelyben életműved áramforrás marad. Nekünk pedig lehetőségünk és szent kötelességünk, hogy utódaink részére ez a nemzeti áramkör, kapcsolatrendszer, magyar közösség élő maradjon, és soha ne legyen zárlatos.

Isten Veled, kedves Gyula!

Isten velünk, Barátaim!

(Lezsák Sándor beszéde elhangzott Borbándi Gyula búcsúztatásán, Budapesten, 2014. augusztus 22-én, a Szent Gellért templom urnatemetőjében.)

Rabóczky Judit Rita: Gyerek (2013, hegesztett vas, részlet)